

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 18–19 травня 2017 року)

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2017

6. Цивільний процес України: академічний курс : підручник [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] ; за ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавець Фурса С. Я., 2009. – 848 с.
7. Неклеса Ю. В. Принцип диспозитивності цивільного процесуального права: проблеми дефініції / Ю. В. Неклеса // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 305–311.
8. Цивільний процес України : підручник / [Білоусов Ю. В. та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. М. М. Ясинка. – К. : Правова єдність : Алерта, 2014. – 743 с.
9. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р., № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗМІРУ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В УКРАЇНІ

Дегтяр Р. О.

Студентка II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Гончарова А. В.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри ЦПДФП ННІ права

Сумського державного університету

Проблема відшкодування моральної шкоди, як одного із видів шкоди, існує вже багато років. Кількість справ про відшкодування моральної шкоди щороку значно зростає. Громадяни стають все більш освіченими та прагнуть реально досягнути правосуддя. Проте, як тільки виникає питання порушення законного права та заподіяння немайнової шкоди, відразу кожен такий громадянин чи юридична особа зіштовхуються із досі невирішеною проблемою визначення розміру моральної шкоди.

Історія нашої держави та права вказує на те, що ця проблема в різні періоди становлення суспільства вирішувалась по-різному. Слід зазначити, що законодавче закріплення способу захисту прав та інтересів громадян, як відшкодування моральної шкоди, є порівняно новим інститутом. Після проголошення незалежності України в державі розпочалась робота по створенню власної національної правової системи.

Вперше такий спосіб захисту прав та інтересів громадян, як відшкодування моральної шкоди, було введено в національну систему Законом України від 6 травня 1993 р. № 3188-ХІІ «Про внесення змін і доповнень до положень законодавчих актів України, що стосуються захисту честі, гідності та ділової репутації громадян і організацій». Цим Законом до Цивільного Кодексу України 1963 року було введено новий спосіб захисту цивільних особистих прав – відшкодування моральної шкоди (статті 6, 7, 440-1) [1].

Пізніше Конституція України також передбачила право громадян на відшкодування моральної шкоди (статті 32, 56, 62, 152).

На сьогодні, існує набагато розширена законодавча база, яка закріпила право громадянина на відшкодування моральної шкоди, а саме: Конституція України; Цивільний кодекс України, який не лише зберіг зазначений спосіб захисту цивільних особистих прав, а й збагатив інститут компенсації моральної шкоди новими нормами; Кодекс законів про працю України; Закони України «Про захист прав споживачів»; «Про інформацію»; «Про телебачення і радіомовлення»; «Про авторське право і суміжні права». Слід звернути увагу на те, що існує і судова практика з порушеної проблеми, зокрема: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди»; Методичні рекомендації «Відшкодування моральної шкоди» (лист Міністерства юстиції України від 13 травня 2004 р. № 35-13/797), та інші.

Відповідно до ч.2 ст. 23 Цивільного Кодексу України моральна шкода полягає у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі, гідності, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. Вичерпно також вирішено, в якій спосіб компенсується моральна шкода.

Крім ст. 23 ЦК України, право на відшкодування моральної шкоди передбачається в кодексі також у разі визнання правочину недійсним (ст. ст. 216, 225, 227, 230, 233); посягання на особисті немайнові блага та права на життя та здоров'я (ст. ст. 276, 280, 298, 1167, 1168 тощо); посягання на майнові права особи (ст. ст. 332, 386, 611); порушення умов договору (ст. ст. 611, 700); розголошення банківської таємниці (ст. 1076) [2].

На жаль, жодний окремо, ані усі разом не допомагають «вирахувати» розмір моральної шкоди. Тільки деякі нормативні акти обмежують розмір моральної шкоди, зокрема моральна шкода завдана громадянину внаслідок незаконного засудження, незаконного притягнення як обвинуваченого, незаконного взяття і тримання під вартою і т.д. відшкодовується виходячи з розміру не менше одного мінімального розміру заробітної плати за кожен місяць перебування під слідством чи судом.

Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, як правило, одноразово. Законодавці залишили за судом право вирішувати належність та розмір відшкодування моральної шкоди, оскільки в чинному законодавстві чітких меж такого

розміру не передбачено. У зв'язку з чим у потерпілих виникає упереджена оцінка своїх понесених страждань, що породжує виникнення нових спорів. Щоб уникнути помилок при вирішенні зазначеного питання, Пленум Верховного суду України (зі змінами та доповненнями, внесеними постановою Пленуму Верховного Суду України від 25 травня 2001 року № 5) закріпив певні критерії оцінки розміру відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Хоча законодавство й визначає, що моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб, але вже наявна практика доводить, що ще тривалий час грошова форма відшкодування буде пріоритетною. В поняття «інший спосіб» або «інша матеріальна форма» відшкодування моральної шкоди входить придбання телевізора, автомобіля, протезів, путівок в лікувально-оздоровчі заклади та інше, що дає можливість компенсувати хвилювання з приводу втрати певних можливостей.

Якщо звернутися до світової практики, то проблема відшкодування моральної шкоди найбільш радикально вирішена у Великобританії і США, право яких не знає різниці між майновою і немайновою шкодою. Головною умовою відшкодування є дійсність шкоди і серйозність наслідків правопорушення. Відшкодування повинне бути повним і адекватним. Слід зазначити, що в англо-американському праві існує правило, відповідно до якого компенсація моральної шкоди, у принципі, обмежена рамками деліктного права. Моральна шкода, яка є наслідком порушення договору, не відшкодовується. Але зараз підсилюється тенденція до законодавчого закріплення обов'язку відшкодування моральної шкоди в тих випадках, коли порушення договору було «зухвалим і безрозсудним» чи якщо договір мав такий характер, що моральна шкода могла передбачатися як наслідок його порушення.

Сьогодні, в часи незалежності, законодавство України спрямоване на вирішення спорів, за допомогою дотримання моральних засад суспільства, та принципів всебічності розгляду справ судами. Проте, питання щодо відшкодування моральної шкоди залишається відкритим і потребує подальшого врегулювання [3, с. 208].

Г. Оверко зазначає, що необхідно розробити рекомендовану шкалу розмірів моральної шкоди, яка буде враховувати у кожному окремому випадку:

ступінь тяжкості тілесних ушкоджень;

- термін перебування у стресовому стані (звичайно встановлений фахівцем після отримання відповідного огляду та допомоги);
- термін перебування на лікарняному (кожен день перебування на стаціонарному лікуванні);
- та кожен годину перебування у реанімаційному відділенні);

- вид правопорушення (при скоєнні злочину еквівалент завданої шкоди повинен бути значно більшим, ніж зараз, та більшим за шкоду, завдану під час цивільно-правових, адміністративних та інших відносин);
- можливість продовжувати трудову діяльність за обраною професією чи необхідність її зміни;
- кожен день при поновленні на роботі, у зв'язку з незаконним звільненням;
- кожну годину при незаконному затриманні, засудженні чи ін.;
- кожен день без транспортного засобу із незалежних від потерпілого причин у випадку ДТП;
- вид діяльності та рід занять потерпілої особи (у випадку завдання шкоди діловій репутації шляхом поширення неправдивої інформації про особу, у випадку ДТП, незаконному затриманні і т.д.) тощо [4].

Отже, питання відшкодування моральної шкоди на сьогодні залишається найбільш дискусійним потребує подальшого дослідження. Насамперед, критерії визначення розміру моральної шкоди, за допомогою яких можна визначити глибину душевних страждань, що є складними та індивідуальними у певному випадку, за допомогою вимог розумності та справедливості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про внесення змін і доповнень до положень законодавчих актів України, що стосуються захисту честі, гідності та ділової репутації громадян і організацій : Закон України від 06.05.1993 № 3188-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 24. – Ст. 259
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356
3. Коновалова А. В. Деякі аспекти щодо відшкодування моральної шкоди / А. В. Коновалова // Електронний архів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua>
4. Оверко Г. Я. Про визначення розміру відшкодування моральної шкоди / Оверко Г.Я. // - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/overko-gya-pro-vidznachennya-rozmiru-vidshkoduvannya-moralnoyi-shkodi/>